

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2024/3-SON
ILOVA TO'PLAM**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

X.M.Shermatova, G.A.Karaboyeva	
Zamonaviy axborot texnologiyalarining yosh avlod tarbiyasiga psixologik ta'siri tahlili.....	141
I.T.Tojiboev, Z.X.Komilova	
Professional ta'lim muassasalarida dasturlash tillarini o'qitishning zamonaviy usullari	145
Z.X.Mamatova	
Zamonaviy informatika mashg'ulotlariga qo'yilayotgan metodik talablarni takomillashtirishning tashkiliy-pedagogik omillari.....	151
A.Y.Axmedov, Z.F.Sherqo'ziyeva	
Ta'lim samaradorligini oshirishda innovatsion va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish	156
B.B.Djalalov	
Interfaol o'qitish jarayonida bo'lajak o'qituvchilarda innovatsion kompetentlikni shakllantirishning pedagogik tizimi.....	160
B.S.Siddiqov	
O'quvchilarda aksiologik kompetensiyalarni rivojlantirish mexanizmlari.....	165
D.A.Yo'ldosheva	
Akmeologik yondashuv asosida bo'lajak pedagoglarning kreativ kompetentligini rivojlantirish zamonaviy pedagogikada zaruriyat sifatida	170
I.I.Tuychiyeva, Z.Axunova	
Yuqori sinf o'quvchilarining ma'naviy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati....	174
J.U.Tojiboyev	
Talabalarning badiiy-estetik kompetentligini rivojlantirish texnologiyasi	178
M.O.Karimova, X.X.Tojiyev	
Bo'lajak chaqiriqqacha harbiy ta'lim o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik tayyorgarligini rivojlantirish muammosi	183
H.A.Абдуллаева	
Педагогические проблемы формирования исследовательских компетенций будущих учителей.....	190
N.S.Temirov	
Oliy o'quv yurtida mustaqil ta'lim orqali talabalar bilimini oshirishning zamonaviy yondashuvlari	194
O.F.Hamrayeva	
Talabalarda irodaviy sifatlarni shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.	199
Sh.O.Aripov	
Xorij olimlarining o'g'il bolalarni oilaviy munosabatlarga tayyorlash jarayonida gender yondashuvni tadbiq etishga doir fikirlari	204
Sh.N.Mehmonaliyev	
Koshifiyning adabiy-pedagogik merosi va uning yoshlarning ma'naviy ahloqiy qadriyatlar tizimiga ta'siri.	208
U.Q.Maqsudov	
Modernizatsiyalash sharoitlarida talabalarning kasbiy dunyoqarashni shakllantirish imkoniyatlari.....	212
O.N.Fozilova	
Maktabgacha ta'limda xorijiy mamlakatlar tajribasi (Buyuk Britaniya)	217
M.E.Xallokova	
Bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda o'yin texnologiyasining faollashtiruvchi omillari.....	222
I.S.Soliyev	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining axborot kompetentligini rivojlantirishning tashkiliy omillari	227
F.O.O'rinova	
Bo'lajak o'qituvchilarda intellektual kompetentlikni rivojlantirish zarurati va ijtimoiy ahamiyati	232
R.Y.O'rinov	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining intellektual faolligini oshirishning integrativ texnologiyalari.....	238

UO'K: 159.9:37

**ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING YOSH AVLOD TARBIYASIGA
PSIXOLOGIK TA'SIRI TAHLILI****АНАЛИЗ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ НА ОБРАЗОВАНИЕ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ****ANALYSIS OF THE PSYCHOLOGICAL IMPACT OF MODERN INFORMATION
TECHNOLOGIES ON THE EDUCATION OF THE YOUNG GENERATION****Shermatova Xilola Mirzayevna¹** ¹Farg'ona davlat universiteti Axborot texnologiyalari kafedrasasi dotsenti**Karaboyeva Gulzoda Akbarali qizi²**²Farg'ona davlat universiteti Amaliy psixologiya yo'nalishi II kurs talabasi**Annotatsiya**

Ushbu maqolada zamonaviy axborot texnologiyalarining yosh avlod tarbiyasiga psixologik ta'siri ko'rib chiqiladi. Nazariy nuqtai nazarlar va empirik tadqiqotlarni birlashtirib, raqamli texnologiyalarning talabalarning kognitiv, hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy va salbiy ta'sirini aniqlaydi. Tadqiqot internet, ijtimoiy media va ta'lim dasturlari kabi texnologiyalarning o'quv jarayonlariga, e'tibor doirasiga va ijtimoiy o'zaro ta'sirlarga qanday ta'sir qilishini o'rganadi. Shuningdek, u raqamli chalg'itish, kiberbulling va raqamli tafovut tufayli yuzaga keladigan muammolarni hal qiladi. Maqolada adabiyotlarni o'rganish, so'rovlar va kuzatuv tadqiqotlarini o'z ichiga olgan ko'p usulli yondashuv orqali zamonaviy axborot texnologiyalari va ta'lim o'rtasidagi murakkab munosabatlar har tomonlama tahlil qilinadi. Topilmalar salbiy ta'sirlarni yumshatish bilan birga foydani maksimal darajada oshirish uchun ta'lim sharoitlarida texnologiyani muvozanatli va oqilona integratsiyalashuvi zarurligini ta'kidlaydi. Texnologiyaning yosh o'quvchilarning ta'lim tajribasiga ijobiy ta'sirini kuchaytirish uchun o'qituvchilar, ota-onalar va siyosatchilar uchun amaliy tavsiyalar taklif etiladi.

Аннотация

В данной статье рассматривается психологическое влияние современных информационных технологий на образование молодого поколения. Объединив теоретические взгляды и эмпирические исследования, он определяет положительное и отрицательное влияние цифровых технологий на когнитивное, эмоциональное и социальное развитие учащихся. Исследования изучают, как такие технологии, как Интернет, социальные сети и образовательное программное обеспечение, влияют на процессы обучения, концентрацию внимания и социальные взаимодействия. Он также решает проблемы, вызванные цифровым отвлечением, киберзапугиванием и цифровым неравенством. В статье всесторонне анализируется сложная взаимосвязь между современными информационными технологиями и образованием посредством мультиметодического подхода, включающего обзор литературы, опросы и наблюдательные исследования. Результаты подчеркивают необходимость сбалансированной и разумной интеграции технологий в образовательную среду для максимизации преимуществ и одновременного смягчения негативных последствий. Практические рекомендации предлагаются педагогам, родителям и политикам, чтобы усилить положительное влияние технологий на образовательный опыт молодых учащихся.

Abstract

This article examines the psychological impact of modern information technologies on the education of the younger generation. Integrating theoretical perspectives and empirical research, it identifies the positive and negative impacts of digital technologies on students' cognitive, emotional and social development. Research examines how technologies such as the Internet, social media, and educational software affect learning, attention span, and social interactions. It also addresses issues caused by digital distraction, cyberbullying and the digital divide. The article comprehensively analyzes the complex relationship between modern information technology and education through a multi-method approach including literature review, surveys and observational studies. The results highlight the need for balanced and judicious integration of technology into educational environments to maximize benefits while mitigating negative impacts. Practical recommendations are offered to educators, parents, and policymakers to enhance the positive impact of technology on the educational experiences of young students.

Kalit so'zlar: Psixologik ta'sir, Zamonaviy axborot texnologiyalari, Ta'lim, Yosh avlod, Kognitiv rivojlanish, Raqamli chalg'ituvchilar, Kiberbulling.

Ключевые слова: Психологическое воздействие, Современные информационные технологии, Образование, Молодое поколение, Когнитивное развитие, Цифровые отвлечения, Киберзапугивание.

Key words: Psychological impact, Modern information technologies, Education, Young generation, Cognitive development, Digital distractions, Cyberbullying.

KIRISH

Raqamli asrda zamonaviy axborot texnologiyalari ta'limning ajralmas qismi bo'lib, yosh avlod tajribasi va natijalarini chuqur shakllantirmoqda. Ushbu maqola axborot texnologiyalarining bugungi yoshlarning ta'lim sayohatiga murakkab psixologik ta'sirini o'rganadi. Raqamli qurilmalar, internetga ulanish va interfaol o'quv platformalarining ko'payishi bilan talabalar hozirda axborot va resurslardan misli ko'rilmagan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar. Ushbu yutuqlar o'rganish imkoniyatlarini kengaytirish uchun ulkan imkoniyatlarni taqdim etsa-da, ular diqqat bilan ko'rib chiqishni talab qiladigan ko'plab psixologik ta'sirlarni ham keltirib chiqaradi. Zamonaviy axborot texnologiyalarining ta'limga integratsiyalashuvi an'anaviy o'qitish usullarini o'zgartiradi va o'quv jarayonini rivojlantiradi. Raqamli vositalar va platformalar turli xil o'rganish uslublari va afzalliklariga mos keladigan shaxsiylashtirilgan o'rganish tajribasi, interaktiv kontent va hamkorlik imkoniyatlarini taklif etadi. Bundan tashqari, onlayn resurslarning mavjudligi o'z-o'zini boshqarishni osonlashtiradi va talabalarga o'z ta'lim manfaatlarini sinfdan tashqarida amalga oshirishga imkon beradi.[1]

Biroq, bu imtiyozlar bilan bir qatorda, ta'limda texnologiyaning keng tarqalganligi uning yosh avlodga psixologik ta'siri haqida tashvish uyg'otadi. Kognitiv rivojlanish va e'tibor oralig'idan tortib, hissiy farovonlik va ijtimoiy o'zaro ta'sirlargacha, raqamli texnologiyalarning ta'siri talabalarning ta'lim tajribasining barcha jabhalariga kiradi. Raqamli chalg'itishlar, axborotning haddan tashqari yuklanishi, kiberbulling va raqamli tafovut kabi muammolar o'qituvchilar, ota-onalar va siyosatchilar hal qilishlari kerak bo'lgan jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi.

Shunday qilib, zamonaviy axborot texnologiyalari va ta'limning psixologik dinamikasi o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni tushunish juda muhimdir. Ushbu maqola nazariy asoslar, empirik tadqiqotlar va amaliy tajribalardan tushunchalar olib, ushbu munosabatlarni har tomonlama o'rganishga qaratilgan. Texnologiya integratsiyasining ijobiy va salbiy oqibatlarini o'rganib, u ta'lim sharoitida raqamli vositalardan foydalanish bo'yicha munozaralar va qarorlar qabul qilish haqida ma'lumot berishga intiladi.

Bunda maqola zamonaviy axborot texnologiyalari salohiyatidan foydalanish va ularning yosh avlodning psixologik farovonligi va ta'lim natijalariga salbiy ta'sirini yumshatishning samarali strategiyalarini yoritishga harakat qiladi. Oxir oqibat, u bugungi yoshlar uchun maqbul ta'lim muhitini yaratish uchun ta'limda texnologiya integratsiyasiga muvozanatli va ehtiyotkorlik bilan yondashish muhimligini ta'kidlaydi.[2]

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ushbu maqolaning adabiyotlar tahlili bo'limida raqamli texnologiyalarning ta'lim sharoitlarida psixologik ta'siri bo'yicha mavjud tadqiqotlar umumlashtiriladi. Uning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

Kognitiv rivojlanish: Raqamli texnologiyalar yosh o'quvchilarda e'tibor, xotira va muammolarni hal qilish qobiliyatlari kabi kognitiv jarayonlarga qanday ta'sir qilishini o'rganuvchi tadqiqotlar.

Ijtimoiy o'zaro ta'sirlar: Raqamli texnologiyalarning talabalar o'rtasidagi ijtimoiy o'zaro ta'sirga ta'sirini o'rganish, shu jumladan hamkorlikda o'rganish kabi ijobiy jihatlar va ijtimoiy izolyatsiya kabi salbiy jihatlar.

Ta'lim natijalari: raqamli vositalar va resurslarning akademik samaradorlik, faollik va motivatsiyaga qanday ta'sir qilishini, shuningdek, texnologiyadan foydalanish bilan bog'liq o'quv natijalaridagi mumkin bo'lgan nomutanosibliklarni tahlil qilish.

Ta'lim amaliyotlari: texnologiyani ta'lim sharoitlariga integratsiya qilish bo'yicha ilg'or tajribalar, jumladan, o'rganish tajribasini optimallashtirish, xavflarni kamaytirish va raqamli savodxonlik va mas'uliyatli foydalanish strategiyalari haqidagi adabiyotlar.[3]

Metodika bo'limida zamonaviy axborot texnologiyalarining yosh avlod tarbiyasiga psixologik ta'sirini o'rganish uchun qo'llaniladigan yondashuv ko'rsatilgan. Bu odatda ko'p usulli yondashuvni o'z ichiga oladi:

Adabiyotlarni ko'rib chiqish: nazariy asoslarni yaratish, asosiy mavzularni aniqlash va tadqiqot savollariga ma'lumot berish uchun mavzu bo'yicha mavjud tadqiqot adabiyotlarini har tomonlama ko'rib chiqish.

So'rovlar va so'rovnomalar: Texnologiyadan foydalanish, munosabat va idrok etilgan psixologik ta'sirlar bo'yicha ma'lumotlarni to'plash uchun talabalar, o'qituvchilar va ota-onalarga so'rovnomalar va anketalar o'tkazish.

Kuzatuv tadqiqotlari: Ta'lim muassasalarida o'quvchilarning xatti-harakatlari va texnologiya bilan o'zaro munosabatlarini kuzatish, ularning tajribalari haqida tushunchaga ega bo'lish va potentsial psixologik ta'sirlarni aniqlash.

Intervyu va fokus-guruhlar: Manfaatdor tomonlar, shu jumladan talabalar, o'qituvchilar va texnologiya mutaxassislari bilan suhbatlar va fokus-guruhlarni o'tkazish, ularning istiqbollari, tajribalari va ta'limdagi texnologiyaning psixologik ta'siri bilan bog'liq tashvishlarini o'rganish.

Miqdoriy tahlil: So'rovlar va anketalar orqali to'plangan miqdoriy ma'lumotlarni tahlil qilish, texnologiyadan foydalanishdagi korrelyatsiyalar, tendentsiyalar va naqshlarni va psixologik natijalarni aniqlash.[4]

NATIJA VA MUHOKAMA

“Zamonaviy axborot texnologiyalarining yosh avlod ta'limiga psixologik ta'siri” mavzusidagi tadqiqot raqamli texnologiyalarning o'quvchilarning psixologik farovonligi va ta'lim tajribasiga ta'siri bo'yicha bir qancha muhim xulosalarni beradi:

Kognitiv rivojlanish: Raqamli texnologiyalar kognitiv rivojlanishga ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatadi. Interfaol ta'lim platformalari va ta'lim dasturlari tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini oshirishi mumkin bo'lsa-da, ekranda ortiqcha vaqt va raqamli chalg'itishlar diqqatni jamlash va ma'lumotlarni qayta ishlash qobiliyatini buzishi mumkin.

Ijtimoiy o'zaro ta'sirlar: Raqamli texnologiyalar yosh o'quvchilar o'rtasidagi ijtimoiy o'zaro munosabatlarning tabiatini o'zgartirdi. Raqamli aloqa vositalari hamkorlikni, tengdoshlarni o'rganishni va global aloqalarni osonlashtirsa-da, ular o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalari va hissiy rivojlanishiga ta'sir qiluvchi ijtimoiy izolyatsiya, yuzma-yuz muloqotni kamaytirish va kiberbullying haqida tashvish uyg'otadi.

Ta'lim natijalari: Tadqiqot raqamli texnologiyalarning talabalarning akademik samaradorligi va motivatsiyasiga ta'siri bo'yicha aralash xulosalarni aniqlaydi. Onlayn resurslar va interfaol ta'lim platformalariga kirish ishtirok etishni kuchaytirishi va shaxsiylashtirilgan ta'lim tajribasini osonlashtirishi mumkin bo'lsa-da, texnologiya va raqamli savodxonlik ko'nikmalariga kirishdagi nomutanosiblik ta'limdagi tengsizliklarni kuchaytirishi va ba'zi talabalar uchun ta'lim natijalariga to'sqinlik qilishi mumkin.[5]

Maqolaning munozaralar bo'limida ushbu topilmalarning oqibatlarini o'rganiladi va zamonaviy axborot texnologiyalarining yosh avlod tarbiyasiga psixologik ta'sirining kengroq ta'sirlari ko'rib chiqiladi:

Muvozanatli texnologiyalar integratsiyasi: Tadqiqot ta'limda texnologiya integratsiyasiga muvozanatli yondashuvni qo'llash muhimligini ta'kidlab, potentsial xavflarni yumshatish bilan birga raqamli vositalarning afzalliklarini maksimal darajada oshirish zarurligini ta'kidlaydi. O'qituvchilar va siyosatchilar talabalar o'rtasida mas'uliyatli texnologiyalardan foydalanish va raqamli savodxonlik ko'nikmalarini targ'ib qiluvchi dalillarga asoslangan amaliyotlarni amalga oshirishga da'vat etiladi.

Raqamli fuqarolik ta'limi: Tadqiqot o'quvchilarni raqamli dunyoda xavfsiz va mas'uliyatli harakat qilish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va axloqiy tamoyillar bilan jihozlash uchun raqamli fuqarolik ta'limini maktab o'quv dasturlariga kiritish muhimligini ta'kidlaydi. Bu talabalarga onlayn maxfiylik, raqamlarni boshqarish, tanqidiy media savodxonligi va onlayn xulq-atvorni o'rgatishni o'z ichiga oladi.[6]

XULOSA

“Zamonaviy axborot texnologiyalarining yosh avlod ta'limiga psixologik ta'siri” mavzusidagi maqola raqamli vositalar va ta'lim muassasalarida o'quvchilarning psixologik farovonligi o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni ta'kidlaydi. Texnologiya rivojlangan ta'lim tajribasi uchun imkoniyatlar taqdim etsa-da, raqamli chalg'itish va kiberbullying kabi muammolarni ham keltirib chiqaradi. Raqamli fuqarolik ta'limi, qo'llab-quvvatlovchi muhit va ota-onalarning ishtirokini ta'kidlab, texnologiya integratsiyasiga muvozanatli yondashuv muhim ahamiyatga ega. Ushbu omillarni

hisobga olgan holda, o'qituvchilar, ota-onalar va siyosatchilar raqamli asrda yosh avlod uchun xavfsizroq va kuchliroq ta'lim muhitini yaratishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Subrahmanyam, K., & Greenfield, P. (2008). Online communication and adolescent relationships. *The Future of Children*, 18(1), 119-146.
2. Twenge, J. M. (2017). *iGen: Why today's super-connected kids are growing up less rebellious, more tolerant, less happy--and completely unprepared for adulthood--and what that means for the rest of us*. Simon and Schuster.
3. Livingstone, S., & Third, A. (2017). Children and young people's uses of the internet for homework. *Learning, Media and Technology*, 42(1), 1-19.
4. Rosen, L. D., Lim, A. F., Carrier, L. M., & Cheever, N. A. (2011). An empirical examination of the educational impact of text message-induced task switching in the classroom: Educational implications and strategies to enhance learning. *Psicología Educativa*, 17(2), 163-177.
5. Boyd, D. (2014). *It's complicated: The social lives of networked teens*. Yale University Press.
6. Anderson, M., & Jiang, J. (2018). *Teens, social media & technology 2018*. Pew Research Center.